

Daniil Xarms

QARI

povest və hekayələr

Tərcüməçi:
Həmid Piriyev

qanun nəşriyyatı

Даниил Хармс

СТАРУХА

Mütəxəssislər bu povesti Dostoyevskinin “Cinayət və cəza” romanına parodiya kimi qiymətləndirirlər. Povest müəllifin yeganə irihəcmli əsəridir. Müəyyən mənada avtobioqrafikdir: əsər yaza bilməyən yazıçı və qucağında əqrəbsiz saat gəzdirən qarı haqqındadır. “Hadisələr” silsiləsi otuzuncu illərdə qələmə alınan otuz bir qısa hekayə və səhnəcikdən ibarətdir. Kitabda daha iki hekayə oxuculara təqdim olunur.

Bu – müəllifin Azərbaycan dilində çap olunan ilk kitabıdır.

Даниил Хармс

Daniil Xarms

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 96 səh.

СТАРУХА

QARI

Janr: fiction/povest

Ölçü: 120x185 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 23.02.2024

Naşir: Şahbaz Xuduoğlu

Tərcüməçi: Həmid Piriyev

Korrektorlar: Ülviyyə Eminova

Aygün Həsənova

Texniki redaktor: Asifə Əfəndiyeva

Mətn dizaynı: Lalə Hüseyn

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

İstanbul Copyright Awards-ın qalibi

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-300-3

© Qanun Nəşriyyatı, 2024

© Даниил Хармс, 1939

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

...Və onların arasında aşağıdakı söhbət başladı.

Hamsun

Qarı

(povest)

Əlində divar saati tutan qarı həyətdə dayanıb. Qarının yanından keçəndə dayanıram və soruşuram: “Saat neçədir?”

– Özünüz baxın, – qarı mənə deyir.

Saata baxanda görürəm ki, onun əqrəbləri yoxdur.

– Axı onun əqrəbləri yoxdur, – deyirəm.

Qarı siferblata baxıb deyir:

– Üçə on beş dəqiqə qalıb.

– Bəs belə. Çox sağ olun, – deyib gedirəm.

Qarı dalımca nəsə qışqırır, amma mən yoluma davam edirəm və dala baxmıram. Küçəyə çıxıb günəş tərəfə gedirəm. Yaz günəşi çox ləzzətlidir. Piyada gedirəm, gözlərimi oynadıram və qəlyan çəkirim. Sadovaya küçəsinin tinində Sakerdon Mixayloviçlə rastlaşıram. Salamlaşırıq, uzun müddət dayanıb söhbət edirik. Küçədə dayanmaqdan təngə gəlirəm və Sakerdon Mixayloviçi yaxınlıqdakı zirzəmiyə dəvət edirəm. Araq içirik, yumurta ilə killə yeyirik, sonra sağollaşırıq və mən tək yoluma davam edirəm.

Birdən yadıma düşür ki, evdə elektrik sobasını söndürməmişəm. Dilxor oluram. Dönüb evə getməyə başlayıram. Gün çox gözəl başlamışdı, amma başlayan kimi də uğursuzluq. Gərək evdən çıxmayıdım.

Evə gəlib gödəkcəmi, jiletimin cibindən saati çıxarıb mıxdan asıram, sonra qapını açarla bağlayıb taxtda uzanıram. Uzanıb yatmağa çalışacağam.

Küçədən uşaqların murdar qışqırıqları eşidilir. Uzana-uzana onlara edam növü fikirləşirəm. Hər şeydən çox hamısını iflic etmək istəyərdim, birdən-birə hərəkətdən qalaydılar. Valideynləri onları evlərinə aparır. Çarpayılarında uzanıb yemək istəyirlər, amma yeyə bilmirlər, çünki ağızları açılmır. Onları süni yolla qidalandırırırlar. Bir həftədən sonra iflic keçir, amma uşaqlar elə zəifləyiblər ki, hələ bir ay evdə yatmalıdırlar. Sonra yavaş-yavaş özlərinə gəlməyə başlayırlar, mənsə ikinci dəfə iflic edib quruduram.

Taxtda uzanmışam, gözlərim açıqdır, yata bilmirəm. Bayaq həyətdə gördüyüm qarı yadıma düşür, saatinə əqrəblərin olmamağı kefimi kökəldir. Bu yaxınlarda dükkanda iyrənc mətbəx saati görmüşdüm, əqrəblərini çəngəl-bıçaq kimi düzəltmişdilər.

Aman Tanrı! Mən axı hələ də elektrik sobasını söndürməmişəm! Ayağa sıçrayıb sobanı söndürürəm, sonra yenə taxta uzanıb yatmağa çalışıram. Gözlərimi yumuram. Yuxum gəlmir. Yaz günəşi pəncərədən düz

üzümə düşür. Mənə istidir. Ayağa durub pəncərənin qabağındakı kresloda otururam. İndi yatmaq istəyirəm, amma yatmayacağam. Kağız-qələm götürüb yazacağam. Özümdə inanılmaz güc hiss edirəm. Dünəndən hər şeyi fikirləşmişəm. Bu, möcüzə göstərən haqqında hekayədir, o bizim günlərdə yaşayır və heç möcüzə göstərmir. Onu mənzildən çıxarırlar, o bilir ki, yaylığını bircə dəfə yellətsə, mənzil ona qalacaq, amma eləmir, itaətkarlıqla mənzili tərk edib şəhər ətrafındakı tövlədə məskunlaşır. O bu tövləni kərpicdən tikilmiş gözəl ev edə bilər, amma bunu da etmir, tövlədə yaşamağa davam edir və ömür boyu bircə möcüzə də göstərmədən ölüb gedir.

Oturub sevincdən əllərimi ovuşdururam. Sakerdon Mixayloviç paxıllıqdan partlayacaq. O elə bilir ki, daha dahiyənə şeylər yazı bilmərəm. Tez, tez iş başına! Rədd olsun bütün tənbəlliklər və yuxular! On səkkiz saat dayanmadan yazacağam!

Səbirsizlikdən titrəyirəm. Nə edəcəyimi başa düşə bilmirəm: qələmlə kağız götürmək lazım idi, amma mənə lazım olmayan müxtəlif əşyaları götürdüm. Otaqda qaçıram: pəncərənin qabağından stolun yanına, stolun yanından sobanın yanına, sobanın yanından yenə stolun yanına, sonra divanın yanına və təzədən pəncərənin qabağına. Sənəmdə yanan alovdan nəfəsim təntiyir. Hələ saat beşdir. Bütün gün, bütün axşam və bütün gecə hələ qabaqdadır...

Otağın ortasında dayanıram. Nə fikirləşirəm? Artıq altıya iyirmi dəqiqə işləyib. Yazmaq lazımdır. Stolu pəncərənin qabağına çəkib otururam. Qabağımda dama-dama kağız və qələm var.

Ürəyim tez-tez döyünür, əlim titrəyir. Sakitləşməyimi gözləyirəm. Qələmi yerə qoyub qəlyanı doldururam. Günəş düz gözlərimə düşür, gözlərim qamaşır və mən qəlyan çəkirəm.

Pəncərənin qabağından qarğa uçar. Küçəyə baxıram və səkiylə gedən mexaniki ayaqlı adama baxıram. Adamın taxılma ayağı və əsası taqqıldayır.

– Belə, – deyib pəncərədən baxmağa davam edirəm.

Günəş qarşısındakı evin bacasının dalında gizlənir. Bacanın kölgəsi damdan küçəyə, küçədən pəncərəmə, pəncərəmdən üzümə düşür. Bu kölgədən istifadə edib möcüzə göstərən haqda bir neçə kəlmə yazmaq lazımdır. Qələmi götürüb yazıram:

“Möcüzə göstərən hündürboylu idi”.

Başqa heç nə yaza bilmirəm. Acdığımı hiss edənə qəddər otururam. Ayağa durub azuqə saxladığım şkafa tərəf gedirəm, şkafda eşələnirəm, amma bir parça qənddən başqa heç nə tapmıram.

Kimsə qarını döyür.

– Kimdir?

Heç kim cavab vermir. Qarını açanda bayaq həyətdə gördüyüm saatlı qarını görürəm. Təəccüblənirəm və heç nə deyə bilmirəm.

– Bu da mən, gəldim. – Qarı bunu deyib otağa girir.

Qarıda dayanıram, bilmirəm nə edim: qarını qovum, yoxsa ona oturmaq təklif edim?

Qarı özü pəncərə qabağındakı kresloma tərəf gedib oturur.

– Qarını bağla və açarla kilidlə, – qarı deyir.

Dediyi kimi edirəm.

– Diz üstə çök, – qarı deyir.

Diz üstə çökürəm.

Bu vaxt vəziyyətimin qəribəliyini başa düşürəm. Nə üçün hansısa qarının qabağında diz çökmüşəm? Bəs bu qarı nə üçün otağımdadır və sevimli kreslomda oturub? Nə üçün qarını qovmadım?

– Qulaq asın, – deyirəm, – nə haqla evimdə oturub mənə əmr edirsiniz? Mən diz çökmək istəmirəm.

– Heç lazım da deyil. – Qarı deyir. – İndi qarını üstə uzanıb sifətini yerə dayamalısan.

O saat əmri yerinə yetirirəm.

Gözlərimi açanda düzgün ölçülmüş kvadratlar görürəm. Çiynimdə və sağ budumdakı ağrı vəziyyətimi dəyişməyə məcbur edir. Üzüqoylu uzanmışam, güclə diz üstə otururam. Bütün əzalarım tutulub və çətinliklə hərəkət edir. Ətrafa baxıram, öz otağımda, yerdə diz üstə oturmuşam. Dərrakəm və yaddaşım yavaş-yavaş özümə qayıdır. Bir də ətrafa baxanda görürəm ki, elə bil kimsə kresloda oturub. Otaq alaqranlıqdır, çox güman artıq

gəcədir. Qaraltıya diqqətlə baxıram. Aman Tanrı! Qarı hələ də mənim kreslomda oturub? Boynumu uzadıb yenə baxıram. Hə, əlbəttə, bu həmin qarıdır, başı sinəsinə sallanıb. Yəqin yatıb.

Ayağa durub axsaya-axsaya ona tərəf gedirəm. Başı sinəsinə düşüb, əlləri kreslonun yanlarından sallanıb. Bir istəyirəm qarının yaxasından tutub bayıra atım.

– Qulaq asın, – deyirəm, – siz mənim otağımdasınız. Mən işləməliyəm. Xahiş edirəm gedəsiniz.

Qarı tərpənmir. Əyilib qarının üzünə baxıram. Ağzı açıqdır, taxma dişləri yerindən oynayıb, qabağa gəlib. Birdən başa düşürəm: qarı ölüb.

Dəhşətli dərəcədə ürəyim sıxılır. Nə üçün mənim otağımda ölüb? Ölülərdən zəhləm gedir. İndi gəl bunun altından çıx, dalandaqla, evlər idarəsinin müdiri ilə danış, qarının evində necə peyda olduğunu onlara başa sal. Nifrətlə qarıya baxıram. Bəlkə heç o ölməyib? Alnına toxunuram. Alnı soyuqdur. Əlləri də. İndi nə edim?

Qəlyanımı yandırılıb taxtda otururam. Hirsdən bilmirəm nə edim.

– Ay əclaf! – bərkdən deyirəm.

Ölü qarı kisə kimi kresloma düşüb qalıb. Taxma dişləri ağızından düşmək istəyir. O ölü ata oxşayır.

– İyrənc səhnədir, – deyirəm, amma qarının üstünü qəzetlə örtə bilmərəm, qəzetin altında çox şey ola bilər.

Divarın o tərəfindən səs gəlir: bu mənim qonşumdur, o parovoz maşinistidir, işə getməyə durub. Birdən